בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר
מִבָּתֵּיכֶם כִּי כָּל־אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשֹׁן
עַד־יוֹם הַשְּׁבִעִי׃ טז וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן
מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה
לֹא־יֵעָשֶׂה בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל
לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם׃
יז וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמַּצּוֹת כִּי בְּעֶצֶם
הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צִבְאוֹתֵיכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם
הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם׃
יח בָּרִאשֹׁן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת עַד יוֹם

בְּיוֹמָא קַדְמָאָה תְּבַטְּלוּן
חֲמִירָא מִבָּתֵּיכוֹן אֲרֵי כָּל
דְּיֵיכוּל חֲמִיעַ וְיִשְׁתֵּיצֵי
אֲנָשָׁא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל
מִיּוֹמָא קַדְמָאָה עַד יוֹמָא
שְׁבִיעָאָה׃ טז וּבְיוֹמָא
קַדְמָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ
וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְעָרַע
קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל
עִיבִידָא לָא יִתְעֲבִיד בְּהוֹן
בְּרַם דִּי מִתְאַכֵּל לְכָל
נְפַשׁ הוּא בִּלְחוֹדוֹהִי
יִתְעֲבִיד לְכוֹן׃ יז וְתִטְּרוּן
יָת פַּטִּירָא אֲרֵי בְּכַרְן
יוֹמָא הָדֵין אַפֵּיקִית יָת
חֵילֵיכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
וְתִטְּרוּן יָת יוֹמָא הָדֵין
לְדָרֵיכוֹן קְיָם עָלַם׃
יח בְּנִיסָן בְּאַרְבְּעָא עַסְרָא
יוֹמָא לְיַרְחָא בְּרַמְשָׁא
תֵּיכְלוּן פַּטִּירָא עַד יוֹמָא

תו"א כי כל אכל עמחים פג: מיום ראשון ערלין יח: בראשון פסחים כו: נפרש תמלנו, עמחים פ, עד יום תאמר ערלין יח

שפתי חכמים

ומנה וכו' : ג מדכתיב וביום השביעי עולת לה' אלהיך משמע דלא הוה רק עולת אכל אינו חובה לאכול בו מצה דאם היה חובה הל"ל בפי' וביום הז' תאכל מצות ועולת תהיה כדי שלא נמכוב דילא מן אכלא דעיל כתב ו' ימים דמשמע ולא ז' ואין להקשות לא נכתוב אלא בערב תאכלו מצות ז' ימים לא יאכל חמץ ומעולא ידעינן דבערב לאכון חובה וכל הז' רשות וי"ל דה"א בערב תאכלו מצות ל"ל בערב תחמיל לאכול מצה ותאכל אינה כל ז' ולא תאכל חמץ וק"ל. ביאור כמזכחי כי אלהיך הרבה אכל אינו לריך כ"כ לפי' רש"י מפ"ה לא הלכתי: ד פי' לבב"ם (פסחים קא) השביעי בכלל ז' ימים מצות ו אכלו הים ולא מן הכלל ובתב ביום הז' עולה לה' אלהיך ולא מ' ז' מאכלו מצות ללמד לשלמו שהוא רבות אלא חובה ומן המצה הזאת נמדנו שלא לעבד של עלמו בלבד ילא אלא גם על הכלל כולו. והרא"ם דחה פי' זה ופי' בעין אחר: ה פירש"י [פסחים כח] קרא יתירא הוא דבא בתיב על מצות ומרורים ומאכלהו דאל"ב בערב לפ"ל והלא בכלל ז' ימים מצות תאכלו סוף דימים אף לילות במשמע דגמרא לן מקרא דעד יום הל"מ לחודם: ו פי' מחילה וכן הוא בהדיא במכילתא: ז שסילוקו קרוא קדש ל"ל מקראנו לבטות ולאכילה ובאחים ואין לפרש מקרא שם דבר כגון שסילוקו קרוי מן הקב"ה קדש דלא"כ היום סיום מבני ליה אלא ביום ב: ח מדכתיב הוא דמשמע הוא ולא תוכסיריו ובתיב לכם ומשמע לכל לרכיכם הא כיצד אלא כאן שאפשר כאן שא"א וכו': ט וא"ת דאמר מיפכא וי"ל דמאכל אינו אם הבהמות שנאוריהן עליך ומוליא מן אם הבקרים שאין מזוניהם עליך: י פי' אם הפנאי תפחה ולילה להמעין אם"ם שאין בהפיחה מעוס מימון מחן ידיה בלוגן ותוחה פי המלא לדי שלטנא מעוס חייב ומאלחם: כ [דב"ם] דלפי פשיטו אין זה מקיימו דכל"ל אחר שבעת ימים מצות תאכלו ושארתם את המצות שלה יבואו לידי חימון ופסיק ביאוסה

רש"י

פסח שאינו חובה לאכול מצה ב וכלבד שלא יאכל חמץ מכין לף עשה רשות ת"ל שבעת ימים זו מדה בתורה דבר שהיה בכללו ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא מה שביעי רשות לף עשה רשות יכול לף לילה הראשון רשות ת"ל בערב תאכלו מצות ה הכתוב קבעו חובה [פס כח]: אך ביום הראשון תשביתו שאור. מערב יו"ט וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה ומלינו תוקדם קרוי ראשון כמו [חיב טו] הראשון אדם תולד הלפני אדם נולדת לו אינו אלא ראשון של שבעה ח"ל לא תשחט על חמץ לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים [מכילתא]: הנפש ההוא. כשהיא כנפשה וכדעתה ו פרט לאונס: מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר ת"ל במקום אחר מלפני בכל מקום שהוא רשותי: (עז) מקרא קדש. מקרא שם דבר קרא ז לותו קדם לאכילה ושתייה וכסות [מכילתא]: לא יעשה בהם. אפי' ע"י אחרים: הוא לבדו. (יכול אף לעו"נ ת"ל הוא לבדו יעשה לכם לכם ולא לעו"נ) הוא ולא מכשיריו שאפשר ח לעשותן מערב יום טוב: לכל נפש. אפי' לבהמה יכול אף לכלבים ט ת"ל לכם [נ"א אך] (בילה כב כ"ר): (יז) ושמרתם את המצות. שלא יבאו לידי חמוץ מכאן אמרו הפה י תלעוס בלוגן. רבי יאשיה אומר

ספורנו

ואמר לך בדמיך חיי: (יז) ושמרתם את המצות. המצות שד מצוות כולל חמצה חמוץ: כי בעצם היום הזה. ביום הזה בעצמו שביום אחר נעשה קבוץ שלא

אל תהי קורא את המצות אלא את המצוות ב כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצוות אלא אם

יונתן בן עוזיאל

חֲמִשָׁה וְיִשְׁתַּיְצִי אִינְשָׁא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל לְמִיוֹמָא קַדְמָאָה דְּרַחֲנָא וְעַד יוֹמָא שְׁבִיעָאָה: טו וּבְיוֹמָא קַדְמָאָה
סָעֲרָע קַדִּישׁ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה סָעֲרָע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידְתָּא לָא יִתְעֲבִיד בְּהוֹן לְחוּד מִן דְּיִתְעֲבַד
לְמֵיכַל כָּל נַפְשׁ אִיהוּ בִּלְחוֹדוֹי יִתְעֲבִיד לְכוֹן: יז וְתִטְּרוּן יָת לִישְׁתָּא דְּפַטִּירֵי אֲרוּם בְּכַרְן יוֹמָא הָדֵין הַנְפֵּיק
יְיָ יָת חֵילֵיכוֹן פְּרִיקִין מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְתִטְּרוּן יָת יוֹמָא הָדֵין לְדָרֵיכוֹן קְיָם עָלָם: יח בְּנִיסָן בְּאַרְבַּסְר
יוֹמִין לְיַרְחָא תִּכְסוּן יָת פִּסְחָא וּבְרַמְשָׁא דְּתִסְמַר תִּיכְלוּן פַּטִּירֵי עַד יוֹמָא דְּעַשְׂרִין וְחַד לְיַרְחָא בְּרַמְשָׁא

בעל הטורים

פעמיתו. לן כגיפמרים מוכה שלין מיכם מלא מיום הראשון: כלאמן
סמר ר"ל עד ו' בשיית מוסר להשמות חמץ: בשלא תאכלו מלא. מסל
ז"ל ו' ימים לשות לאכול מלה:

רש"י

כאה לידך עשה אותה מיד: ושמרתם את היום הזה.
תמלאכה: לדרתיכם חקת עולם. לפי שלא נא' דורות
וחקת עולם על המלאכה אלא על החגיג' לכך חזר ושנאו כאן שלא תאמר לאחרת כל מלאכה לא יעשה לא לאורות
נאמרה אלא לאותו הדור: (יח) עד יום האחד ועשרים. למה נאמר והלא כבר נא' שבעת ימים ל לפי שנא' ימים לילות

רשב"ם

הבלוהו מן שה תעוהו: (טו) אך אשר יאכל לכל נפש וגו'. ולכך כתיב בכל
ימים טובים מלאכת עבודה לא תעשו לשעשי אוכל נפש אבל בשבת ויום"ט
בתיב כל מלאכה: (יז) ושמרתם את המצות. לאוכלם ביום הזה לזכרון: כי
בעצם היום הזה הוצאתי וגו' ולא הספיק בצקם לתסיר, כדכתיב ויאפו את

שפתי חכמים

נשמר לילים לו' דלאו דיקא על המלום קאי וכו': ל ומ"ח דהלא מספק
לכל ו' ימים מוכה הוא ולעיל סיכם"ל בהדיא לכל ו' בשות הוא וי"ל

רש"י

ומצרה אלא לאותו הדור: (יח) עד יום האחד ועשרים. למה נאמר והלא כבר נא' שבעת ימים ל לפי שנא' ימים לילות

דעת זקנים מבעלי התוספות

מלמים ביום ראשון ראשון בפרש' בראשית: (טו) כל מלאכה. פרש"י אפי' מ"ל מחרים וקשה לפר' מעשה דבשבת אמרי' דאמירה
לעכו"ם שבות מדרבנן ואכלא מעשה דמן התורה. וי"ל דאסתכחא בפלגא היום מי נמי מל ידי אחרים דפרש"י ר"ל ע"י עכו ובחי הקעיים
ופש"ל דנקט מלא תעשה כל מלאכה דקה ובכך ה"ל עבת דאמירה לישראל אינו לא קמ"ל: הוא לבדו יעשה לכם. סימן

אבן עזרא

לפני הלות לילה. רק שבעת ימים זה לאכול מלות להיות
זכר לאשר קרה לכם בלאתכם ממצרים. כי שם כתוב כי
לא חמץ. ואילו היו מניחים המצריים שיתמהמו מעט היו
מחמיצין עיסתם. והשבעת ימים בלאתם מלות אכלו עד
שטבע פרעה ביום השביעי. כי העגן היה מוליכם יומם
ולילה ולא היו מתעכבים בחמותם עכוב רב. וככה כתוב
על הפסח. שבעת ימים תאכל עליו מלות לחם עוני. והנה
הזכיר על הפסח שבעת ימים תאכל מלות חיוב על דרך
הסמך. והעד למען תזכור את יום צאתך. וכשבר זה כתוב
כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מלות. היוב
בארץ ישראל ובחוצה לארץ. ואחר שקבלה היתה ביד
ישראל שיהלו לשחוט את הפסח בעצות השמש לגד מערב.
וכתוב לא תשחט על חמץ דם זבחי. על כן דרשו רז"ל אך
חלב. ודע כי כלוי מעשה היו מעשה והנה פירוש ויכל
אלהים ביום השביעי. כאשר נכנס היום השביעי כבר
כלתה מלאכתו וככה ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם.
בהכנס היום הראשון כבר נשבת כל השאור מהבתים והנה
תחלת יום ראשון סוף יום י"ד בערב ובתוב מיום הראשון
עד יום השביעי. והנה פירוש זה כי שבעת ימים שלמים הם
מיום י"ד לחדש בערב שהוא סוף יום י"ד עד יום הכ"א
לחדש בערב. ועוד אדבר על זה: (טז) וביום הראשון.
הוא יום ראשון מגרים. והיום השביעי הוא יום עביעת
פרעה כאשר אפרש: כל מלאכה. בכל המועדים חוץ מיום שבת ויום הכיפורים אין כתוב בהם כל מלאכה. רק
בפסח לבדו אמר והתנה לאוליא אוכל נפש. ובכל מקום כין בפסח כין בעצרת בין יום הזכרון וחג הסוכות היה אותו
דרך ונקרא לומר כל מלאכה לא תעשו. רק במקום אחד בפסח לא תעשה כל מלאכה על דרך שהזכיר אחלה:
(יז) ושמרתם. הנה לזה להיות המצות שמורים מימות הקציר. וכתוב והוצאתי את צבאותיכם ועדיין לא יצאו. כי
בתחלת החדש היתה זו הנכונה. והטעם שתאמרו כן לדורותיכם: (יח) בראשון. אחז דרך קצרה בעבור שהזכיר

אור החיים

מצות וגו' עדיין לא פסח אלא שבזכות מצוה זו יפסח ה' גם
התנה בזכות מצוה זו ימהר לגואלם וכן היה. וחמצה שאמרו
רז"ל מדרשות התורה כא' מי"ג מדות כי כל שבעה אין
חיוב במצוה אלא ליל הראשונה קבעו הכתוב חובה והטעם
כי גם בחי' המצוה לא היה אלא כליל ט"ו וזה נקבע לחובה
בזמן עצמו ומתו והלאה אין כיון בגם למצוה והבן ועשה אז'
שבעת ימים מצות אינו אלא רשות ואולי שדיבר בסדר זה
לומר כי תעלה עליו הכתוב כאלו אכל כל ו' ותמצא כי זוה
ה' ב' מקראי קודש ביום הא' וביום הז' יום מ' לגד גם יום
ט"ו ויום ו' לגד גם נמר הגאולה של קריעת יס סוף וכו' עוד
עשה אומרו שבעת לגד שלא זוה ה' בכל ו' לגו לגא תאכל

אבן עזרא

לפני הלות לילה. רק שבעת ימים זה לאכול מלות להיות
זכר לאשר קרה לכם בלאתכם ממצרים. כי שם כתוב כי
לא חמץ. ואילו היו מניחים המצריים שיתמהמו מעט היו
מחמיצין עיסתם. והשבעת ימים בלאתם מלות אכלו עד
שטבע פרעה ביום השביעי. כי העגן היה מוליכם יומם
ולילה ולא היו מתעכבים בחמותם עכוב רב. וככה כתוב
על הפסח. שבעת ימים תאכל עליו מלות לחם עוני. והנה
הזכיר על הפסח שבעת ימים תאכל מלות חיוב על דרך
הסמך. והעד למען תזכור את יום צאתך. וכשבר זה כתוב
כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מלות. היוב
בארץ ישראל ובחוצה לארץ. ואחר שקבלה היתה ביד
ישראל שיהלו לשחוט את הפסח בעצות השמש לגד מערב.
וכתוב לא תשחט על חמץ דם זבחי. על כן דרשו רז"ל אך
חלב. ודע כי כלוי מעשה היו מעשה והנה פירוש ויכל
אלהים ביום השביעי. כאשר נכנס היום השביעי כבר
כלתה מלאכתו וככה ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם.
בהכנס היום הראשון כבר נשבת כל השאור מהבתים והנה
תחלת יום ראשון סוף יום י"ד בערב ובתוב מיום הראשון
עד יום השביעי. והנה פירוש זה כי שבעת ימים שלמים הם
מיום י"ד לחדש בערב שהוא סוף יום י"ד עד יום הכ"א
לחדש בערב. ועוד אדבר על זה: (טז) וביום הראשון.
הוא יום ראשון מגרים. והיום השביעי הוא יום עביעת
פרעה כאשר אפרש: כל מלאכה. בכל המועדים חוץ מיום שבת ויום הכיפורים אין כתוב בהם כל מלאכה. רק
בפסח לבדו אמר והתנה לאוליא אוכל נפש. ובכל מקום כין בפסח כין בעצרת בין יום הזכרון וחג הסוכות היה אותו
דרך ונקרא לומר כל מלאכה לא תעשו. רק במקום אחד בפסח לא תעשה כל מלאכה על דרך שהזכיר אחלה:
(יז) ושמרתם. הנה זוה להיות המצות שמורים מימות הקציר. וכתוב והוצאתי את צבאותיכם ועדיין לא יצאו. כי
בתחלת החדש היתה זו הנכונה. והטעם שתאמרו כן לדורותיכם: (יח) בראשון. אחז דרך קצרה בעבור שהזכיר

רמב"ן

בשונאיו לפניו ע"י ספקלטור שלו שהם השרפים שמהם
תצא אש שורפת באויביו בעגין אליהו בשרי החשמים ובכל
אלהי מצרים אעשה שפטים ולא ע"י השליח השלוח מאתו
ית' לכל המעשי' הנעשי' בארץ והוא המלאך הגדול הנקרא
בעבור כן מטטרון כי פי' המלת מורה הדרך כמו שאמר
בספרי אצבעון של הקב"ה נעשה מטטרון למשה והראהו
כל ארץ ישראל ובילמדנו וישמע בלק כי בא בלעם ששלח
מטטרון לפניו ועוד שם ראה החילותי את לפניך אי אכפת
לך אני מטטרון שלך. ואל תתמה שחרי אני עתיד לעשות
מטטרון לפני ארם ערל לפני כורש שנאמר אני לפניו אלך
לפני אשה אני עתיד לקרם לפני דבורה וברק שנא' הלא
ה' יצא לפניך וכן במקומו' רבים וכן שמעתי כי שליח בלשון
יון מטטרון ודרשו אני יי' אני הוא ולא אחר שהוא אחד ואין
אלהים עמו לסחות על ידו וזהו ענין המדרש הזה: (טז) כל
מלאכה לא יעשה בהם. פירש רש"י אפי' ע"י אחרים ולא
הבינותי זה שאם האחרים האלו ישראל הם עצמן מוזהרין
עליה ואין אני מוזהר במלאכתי שלא תעשה על ידו אלא
שאם מטעה אותו באסור מוזהר עליה משום ולפני עור לא
תתן מכשול בין במלאכתו כין במלאכת העושה עצמו ואם
אחרים הללו עכו"ם אין אנו מוזהרים בתורה על מלאכת של
עכו"ם כלל לא בי"ט ולא ביום שבת אלא שיש בה שבות
מדבריה' עם האמיר' שלנו כמו שאמרו אמירה לנכרי שבות
וזה דבר מבואר בגמ' אבל מצאתי במכילתא כל מלאכה
לא יעשה בהם לא תעשה אתה ולא יעשה חברך ולא יעשה

רמב"ן

בשונאיו לפניו ע"י ספקלטור שלו שהם השרפים שמהם
תצא אש שורפת באויביו בעגין אליהו בשרי החשמים ובכל
אלהי מצרים אעשה שפטים ולא ע"י השליח השלוח מאתו
ית' לכל המעשי' הנעשי' בארץ והוא המלאך הגדול הנקרא
בעבור כן מטטרון כי פי' המלת מורה הדרך כמו שאמר
בספרי אצבעון של הקב"ה נעשה מטטרון למשה והראהו
כל ארץ ישראל ובילמדנו וישמע בלק כי בא בלעם ששלח
מטטרון לפניו ועוד שם ראה החילותי את לפניך אי אכפת
לך אני מטטרון שלך. ואל תתמה שחרי אני עתיד לעשות
מטטרון לפני ארם ערל לפני כורש שנאמר אני לפניו אלך
לפני אשה אני עתיד לקרם לפני דבורה וברק שנא' הלא
ה' יצא לפניך וכן במקומו' רבים וכן שמעתי כי שליח בלשון
יון מטטרון ודרשו אני יי' אני הוא ולא אחר שהוא אחד ואין
אלהים עמו לסחות על ידו וזהו ענין המדרש הזה: (טז) כל
מלאכה לא יעשה בהם. פירש רש"י אפי' ע"י אחרים ולא
הבינותי זה שאם האחרים האלו ישראל הם עצמן מוזהרין
עליה ואין אני מוזהר במלאכתי שלא תעשה על ידו אלא
שאם מטעה אותו באסור מוזהר עליה משום ולפני עור לא
תתן מכשול בין במלאכתו כין במלאכת העושה עצמו ואם
אחרים הללו עכו"ם אין אנו מוזהרים בתורה על מלאכת של
עכו"ם כלל לא בי"ט ולא ביום שבת אלא שיש בה שבות
מדבריה' עם האמיר' שלנו כמו שאמרו אמירה לנכרי שבות
וזה דבר מבואר בגמ' אבל מצאתי במכילתא כל מלאכה
לא יעשה בהם לא תעשה אתה ולא יעשה חברך ולא יעשה

אור החיים

חמץ והייתי לומר אם לא תאכל חמץ אין בידו לא זכות ולא
עונש ת"ל שבעת ימים תאכל מלות לו' לך כי כשלא תאכל חמץ
באלו תאכל מלות והרי בידו ז' מלות עשה ועשה ז' ולא פחות
ולא יותר בתכוון ה' שיהיו עסוקים במלות עד נמר הגאולה
שהוא ביום ז' של פסח אשר הפליא ה' עשות נסים להם
וברודפיהם משסעים גם יש עשה כרוהגיות כי יסודי
הקדושה שהם שורש נשמות ישראל שבעה עינים ותקרא
כנסת ישראל את שבע לשיבה זו:

ושמרתם את המצות וגו'. פי' כשם שאני שמרתי היום ולא
אחרתי יום אחד וכעלם היום הזה הוצאתי
אתכם לעשה זה אתם ג"כ לא תאחרו המצוה עד שתחמץ
ואמר

הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעָרֶב׃
יט שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא
בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל־אֹכֵל מַחְמֶצֶת
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת
יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ׃ כ כָּל־
מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ בְּכָל
מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת׃ חמישי
פ כא וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְשְׁכוּ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן
לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפָּסַח׃
כב וּלְקַחְתֶּם אֲגֻדַּת אֵזוֹב וּטְבַלְתֶּם

חַד וְעַסְרִין לְיַרְחָא בְּרַמְשָׁא׃ יט שַׁבְעַת יוֹמִין חַמִּירָא לָא יִשְׁתְּכַח בְּבָתֵּיכוֹן אֲרֵי כָּל דְּיֵיכוּל מַחְמְעָא וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהִיא מִכְּנִישְׁתָּא דְּיִשְׂרָאֵל בְּגִיּוֹרָא וּבְיַצִּיבָא דְּאַרְעָא׃ כ כָּל מַחְמְעָא לָא תֵיכְלוּן בְּכָל מוֹתְבָנֵיכוֹן תֵּיכְלוּן פַּטִּירָא׃ כא וּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל סָבֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן גְּנִידוּ וְסָבוּ לְכוֹן מִן בְּנֵי עָנָא לְזַרְעֵיתְכוֹן וְכוּסוּ פִּסְחָא׃ כב וְתִסְבּוּן אֵיסָרַת

איזובא

הגו"א שבעת ימים שבתיכם ד׳ : כי כל אכל שבתים מג . כל מחמצת שבתים ס . כל מושבותיכם שבתים לו . ולקחתם לאגודת אזוב כוס יא :

שפתי חכמים

הא דפירש"י לעיל בדשות הים היינו הכילת מלה בכפסים מבחוץ בלכילת מלה והכא מיירי לענין הבדחה שאור והא דקתני הכא לעיל נא' והכא כתב נא' שבעת ימים היינו ר"ל קרא דלעיל שבעה ימים מלות תאכלו הכא קרא דבתיכם הכא שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וקרא דגבול מוציא עד יום אחד ושבתים לאדם בערב מיירי לענין הבדחת שאור ואי לא הוה הא' מלא ו' יעוים ה"ל דבריה מחה תלוה על פס נתת שאור אבל לא כגילה עיין בכת"ס שבאריך כאן: ט פי' הגן מן הבתים בגון בתים וכלמי' וכיולא בהן: ג פי' שאינו מוכר בכל ילדה וכל יונלא ומיעיה יכסיון דנגולך נמי מיירי שאינן אוכל בדשוחך הלגוך מיהוה ם דביהך לאסוקי חמלו בל נכרי וכו': ס לגו' ואיתי שאור נק"ו מחמן שאין מיתולו קבה שאין מחמן לאחרים חייבים עליו כרת שאור שחמיצו קבה נב"ם: ע דעוקם שמעמו מכל לוכל מחמלה: פ (נח"י) הרמ"ם בהאריך בכלאן עד ולבי מגנגנם בו ע"כ. עיין בחולין דף מ"ג בפסנה דמלו בכבוה ברש"י ותוספות ולפי שהרמ"ם שבח זה ל' ולבי מגנגנם בו: צ דק"ל בכל מוש בוהיכם נמ"ל דהמ מוכת הגוף הוא ומוכח בגוף מהגה בין בלאן בין בה"ל ומחמן דוקא בלא וכו': ק לגו' ולפי' בירושלים אין יונלא בו לוכח מלה כיון דגה נאכל בכל מוכבותיכם: ר הא דלא פי' לגי הכא מבבו ידיעם מע"ל בו' וי"ל דהחם לאו בפי' המקבלא לאי אינא בטעם המלוה ועיעם הפלוה פגי אפי' באלחא לאלחא הבלבגה מיירי בפי' המקבלא לגן מי' לאיתו בייחד קבוב לפי

שאין לו יקח מן הסוף: למשפחותיכם. שה לבית אבות:

רש"י

מגין ת"ל עד יום האחד וגו': (יט) לא ימצא בבתיכם. מגין לגבולין מ ת"ל בכל נגולך. מה ת"ל בבתיכם מה ביתך ברשותך אף נגולך שברשותך יצא המצו של נכרי שהוא אצל ב ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל אוכל מחמצת. לענין כרת על השאור והלא כבר עבר על החמץ ם הלא בלא תאמר חמץ שראוי לאכילה נענש עליו שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו [מכילתא] ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ הייתי אומר שאור שהוא מהמץ אחרים ענש עליו חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו לכך נאמרו שניהם: בגר ובאזרח הארץ. לפי שהגם נעשה ליישראל הוצרך לרבות את הגרים: (כ) מחמצת לא תאכלו. אזהרה ע על אכילת שאור: כל מחמצת. להביא את פ הערובתו: בכל מושבותיכם תאכלו מצות. צ זה כח לגמד שתהא רשאי ליאכל בכל מושבותיכם פרט למעשר שני ק וחלות תודה [מכילתא ע"ש] [שאינה רשאי ליאכל בכל מושבות אלא בירושלים]: (כא) משכו. מי שיש לו צאן ימשוך ר משלו: וקחו. מי ב) אזוב. מין ירק שיש לו גבעולין: אגודת אזוב. ג'

רמב"ן

נכרי מלאכתך. ואלא תעשה אתה ולא יעשה חברך ולא יעשה נכרי מלאכתו ת"ל ששת ימים תעשה מלאכה הא לא תעשה אתה ולא יעשה חבורך אבל יעשה נכרי מלאכתו דברי ר' יאשיה ור' יונתן אומר אינו צריך והלא כבר נאמ' ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך והרי דברי ר"ו ומה שבת חמורה אין אתה מוזהר על מלאכת הנכרי במלאכתך וכו' ע"ב בברייתא' זו ובודאי היא אסמכתא בעלמ' שבאו לאסור מדבריהם אמירה במלאכה שלנו וסמכו אותה למקרא הזה אבל במלאכת הנכרי בשלו מותר ולפי דרכנו למדנו שלא גזרו באמירת לנכרי אלא בשלנו, אבל בשלו אומר לנכרי ועושה וכך פירש"י בגמרא ב"מ. ושם במכילתא עוד אין לי אלא דברים שהן משום מלאכה דברים שהן משום שבות מגין ת"ל ושמרתם היום הזה להביא דברים שהן משום שבות ובדיחות כאלו משעות ואין ראוי לבוהבן כפשוטן שגם זה נראה שהוא אסמכתא בעלמא ויש בזה פי' נכון עוד ארבר עליו בע"ה: לכל נפש. אפילו נפש בהמה יכול אף לנכרים ת"ל לכם לשון רש"י וגם זה איננו בהלכה אבל לכם ולא לנכרים לכם ולא לבהמה: (יט) לא ימצא בבתיכם. מגין לגבולים ת"ל בכל גבולך מה ת"ל בבתיכם מה ביתך ברשותך אף גבולם ברשותך יצא חמצו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות זה לרש"י ואיננו מכוון אצלי שאין במשמע ברשותך להוציא חמץ של נכרי שהרי ברשותו הוא ובתים וגבולין שוין הן בו שהרי שתיהם רשות שלו וממון של אחרים ועוד שחמץ של נכרי שלא קבל עליו אחריות אינו בא בחיקש הזה שאין של בתים פשוט להיתר יותר משל גבולין אבל בבתים הוא

מן מנן דור
אות רמב רמד הלכות שבת
קסב
מגן אברהם
מגן אברהם
מגן אברהם

לשמוע עדיו ואם לא יבא יקבלו עדות שלא בפניו, ומחוך כך נראה שאם סידר החובע טענותיו בפניו ואין הנתבע רוצה להשיב אלא אומר לב"ד הגדול קאזילנא אין זה קרוי פחחי לי' בדיניה כד אבר יטענו שניהם בפניו, כן השבתי להרב ר' חיים בן הר' יעקב מעיר וזו באדן בורגנא.

בט. כתב רבינו אבא מארי ז"ל ברבינו שמחה ז"ל הורה הלכה למעשה לבטל מי חלב לכתחלה ברוב בעלמא לפי שאיסורה דרבנן ואינו נובין דפרק כל הבשר (ד' קיב) אסר רב נחמן לתנים כדא דמילחל אגל כדא דכתבא פירוש כותח בתיבה אחת דילמא לאו אדטחיה ויפול מן הכותח לתוך המלח ואחר כך יתן המלח לתבשיל של בשר ומה בכך והלא לכתחלה יכול ליתן מעט כותח שאין בו חלב מחם אלא נסיובי דחלבא דהיינו מי חלב, יאי מכים דמילחא לטעמא עבידא וטעמא לא בטיל הרי פירשו התוס' דהיינו דוקא במלח שנופל אסור כגון של הקדש וכיוצא בו אבל מלח וחבלין שנאסרו מחמת בליעה בטלי שאין כח לאסור יותר מן הנאסר, ולפי' הבר מקולי ורילב"א ניחא שכתב בספר המלות חשמש כיון שהמלח נחם ומוליך איסורו עמו בכל הקדירה לא בטיל, ומיהו שמעתי מר' שמואל ב"ר אהרן בשם ספר יריאים שנסיובי דחלבא קודם שהרתיחן ויש בהם ממשות חלב הוו דאורייתא ואז ניחא.

ל. כתב בספר המלות דחיא במכילתא כל מלאכה לא יעשה בהם לא תעשה אתה ולא יעשה לך חברך ולא יעשה לך גוי ונראה לי שאינה אלא אסמכתא מדסרינן ליתן כלים לכובס נכרי וכן טורות לעבדן בבית הגוי ואי אסיר מדאוריתא לא היה ראוי לחלק בין בביתו של ישראל לבביתו של הגוי ומיהו לשון לא יעשה הכתוב בתורה משמע קלת שהיא דרשה גחורה ע"כ דבריו. ולי נראה שדרשה גמורה היא ואסירה מדאוריתא היכא דלא קנן דבדישראל קא טרח אבל היכא דקנן גוי בדנפשיה קא טרח יהיה מותר מן התורה אפילו בבית ישראל אלא שרבנן החמירו ולא החירו אלא בביתו של גוי.

לא. כתב בספר המלות מדסרו רב ושמואל (בילה ד' י"ד) לכתוש מלח בי"ט על ידי שינוי דאלאי אלוויי שמעינן דכל דבר אפילו אינו מפיג טעמו ואפשר לעשותו מעי"ט מותר לעשותו בי"ט ע"י שנוי וצריך לישב למה אין מרקדין את הקמח על ידי שינוי דדוקא שינוי אגבה דפחורא (שם ד' כ"ט) אבל לרקד לכתחילה אפילו ע"י שנוי לא, ושמא יש לירא שיכוין מלאכתו בי"ט יבכתיבת מלח אין כל כך לירא שבלא זה צריך למלוח בכל יום ולכתיב בעי"ט. ולפי דבריו נראה דלגבן ע"י שינוי שרי כגון שלא ישים החלב בנגד פשתן כדרך שעושין טברוג אלא בנגד נחר או שינוי אחר וגם נ"ל שאין שינוי מועיל אלא כשגוף המלאכה נעשית ע"י שינוי כתי ייגר דהיי כלאחר יד וכיוצא בזה אבל אם היה בשבת ומעמיד קדירה אצל האש כלאחר יד וכשהיא מתבשלת אין שום שינוי היה חייב. ועתה ניחא מהיא דשינן את הקמח אגבא דפחורא ולא מרקדין דאין שום שינוי נעשה בהרקדה שכדרכו הוא מרקד רק שנופל על השולחן ולא חוך כלי, אבל אם היה עושה, גוף ההרקדה על ידי שינוי הכי נמי דשרי מדחניא בתוספתא פלפלין כתבלין שבית הלל מחירין לדוך כדרכן אף במדוך של אבן ביום טוב. הוכיח ר"י ז"ל דהא דאמר רב יהודה פרק חולין (ד' קמ"א) הני פלפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרתי תרתי אסור רבא אמר כיון דמשני אפילו טובא שרי דמיירי בשבת דבי"ט שרי אפילו כדרכן. ולבי מגמגם שלא מצינו שהתירו רבותינו שום מלאכה על ידי שינוי בשבת ואפילו בורר דשרינן לאלתר לאכול (שבת ע"ד א') פי' בספר המלות דוקא אוכל מחוך פסולת אבל פסולת מתוך אוכל אפילו בידו לאלתר חייב. ואם היינו יכולין לומר דהיא דחילין מיירי בי"ט כדפרש"י ז"ל ור"ח ופר"ת ז"ל ושאלתות דרב אחאי גאון ז"ל, ובמקום שצריך שינוי כגון דידע מאי קדירה בעי לבשולי וידע מבעוד יום שצריך פלפלין והיה לו לדוכס מבערב אז אין מפיגין טעמם שבזה נשתפקו התוס' סוף פ"ק דבילה אי פלפלין מפיגין טעמן או לאו, ולא מצאו לזה ראיה ברורה ויהא פי' התוספתא פלפלין הרי הם כתבלין לפי שרוב המאכלים טעונין פלפלין ודרך בני אדם לפלפל רוב מאכלם היה להחשיבו כמלח קמ"ל דלא אלא הם כתבלין ולא"ד תבלין מפיגין טעמן מלח אין מפיג טעמו ופלפלין מפיגין טעמן מ"מ צריך שינוי לפלפלין כגון שמיד שקדם היום רולה לדוכס ובברור שאם היה דכס קודם שקדם היום בשעה קטנה לא יפיגו טעמן ובזה מיירי ההיא דחולין, אעפ"י שלשחיטה מיד כשקדם היום לא הייתי אוסר מהיא טעמא דמחוך שהוחרה שחיטה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ומטעם זה נחיר אפילו דבר דאפשר

רבי אליעזר אומר אביה כו'. למיסבר קרמי פליגי לי נמי ופקא מינה אם מתו אביה ואמה לו נתגירו וריב"ן פירש דלר"ע צריכה שתכפור בעבודת כוכבים קודם שתבעל לו ולפירושו לא אתי כר"ע הא דקתני לעיל בד"א שלא קיבלה עליה:

ירח שלשים יום. וכן בפ"ק דגיטין (דף ה. ושם) ואיתא שלשים יום כדכתיב עד חדש ימים משמע דקתם חדש שלשים והא דאמרי' בר"ה (דף יט.) ובסנהדרין (דף יא. ושם) כמה עיבור שנה שלשים יום דשמ"ג אומר חודש היכא דמוכח שאני[1] א):

אין מקיימין. פירש ריב"ן שלא יעקר ויקיים דלר"י דאיכא מתני בהדייה נמי ועוד דמתשובתו של ר' ישמעאל משמע דמדאוריימתא פליגי ונראה לר"י דטעמא דר' עקיבא לפי שלוה הקב"ה לתבריחם למול עבדיו לכך אסור לקיים שאינם מולין:

זך גר תושב. פירש בקונטרס שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ותחלל שבת כעובד עבודת כוכבים וקשה דאם כן נפשיה הוו משבע מצות ובמסכת ע"ז (דף סד:) משמע דבשבע מצות שקבלו בני נח חיקרי גר תושב ועוד דבפרק הרבע מיתות (סנהדרין דף נח:) אמרי' דעובד כוכבים שבשבת חייב מיתה אפילו בחול כל שכן בשבת ובפרק ד' מחמשה כפרה (בכריתות דף ט. ושם) קאמר ר"ע דגר תושב אין מתחר על השבת ונראה דהכא בעובדה מלאכה לגורך ישראל דומיא דוומיפש בן אמתך:

היכא דלא פסקא וכו'. פר"ת דהני מילי אחר' יהושע קאי ולא פסקא למילתיה היינו שלא שבה דוחה אותו מיום ליום שיחול אבל היכא דפסקא למילתיה שלא יחול כלל הפסח אין מקיימין ולא משמע כן דה"מ אחר"ע קאי ונראה לר"י כפירושו אבל אחר"ע קאי דהיכא דתמלה למול ולוחמו הפסח אין מקיימין הואיל ומצוה למול לאשויי מצוה לא משהינן אבל היכא דפסקא שלא יחול אינו מחויב למולו בעל כרחו ומגלגל י"ב חדש עמו אולי יתרלה וכן פי' בשערי דרב האי בשבע ב) דביני: **שאין** עושין מאהבה אלא מיראה. בפרק נוטל (בסוטה דף כב: ושם) משמע דשמיסם לעים ובפרק בשם (שם דף לא. ושם) משמע דשמיסם לשמה ואומר ר"י דמתהנה המקום ומירלת המקום הוו תרוייהו לשמה מתהנה אדם ומירלת אדם תרוייהו לגריעותא או כמו שפירש שם בקונטרס מתהנה שכר וכגון שאם לא יהיה לו שכר תוהה על הרשעות ואין עושה אלא על מנת לקבל פרס ומירלה היינו מירלת עונש אבל הכא קשה דנקט מתהנה לשמה ומירלה לגריעותא והוי מצי למימר מיפסא אז תרוייהו לגריעותא תרוייהו לשמה: **אשר** באת לחסות. פירוש שמיהרת ותימה דכתי' מי שאמר הרייני זיר ושמע חבירו ואמר ואני (נזיר דף כג: ושם) אומר ריח בת בנו של עגלון בנו של בלק מלך מואב היתה ונשתקשרו שנותיו של אהוד שהרג עגלון עד סוף ימים של מלכן הייתה בונו תמלא יותר ממחתים שנה ולעגה זקנתו נשאה לכמיב לבלמי לכה אחרי הנחוליס וי"ל דבת בנו של עגלון לא דוקא אלא כלומר דמזרעו היתה למו בן בנו של נחרוב הלשע (הוגיגה דף יג.) ובקונטרס קרי לה נערה:

ר' אליעזר[6] אומר אביה אביה ממש אמה אמה ממש ר"ע אומר [7]אביה ואמה זו עבודת כוכבים וכן הוא אומר [8]אומרים לעץ אבי אתה וגו' ירח ימים [9]ירח שלשים יום ר"ש בן אלעזר אומר תשעים יום ירח שלשים ימים שלשים ואחר כן שלשים מתקיף לה רבינא אימא ירח שלשים ימים שלשים ואחר כן כי הני קשיא ת"ר מקיימין עבדים שאינם מלין דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אין מקיימין אמר ליה ר' ישמעאל הרי הוא אומר [10]וינפש בן אמתך א"ל בלוקח עבד בין השמשות ולא הספיק למולו הכתוב מדבר דכ"ע מיתת וינפש בן אמתך בעבד ערל כתיב מאי משמע דתניא [11]וינפש בן אמתך בעבד ערל הכתוב מדבר אתה אומר בעבד ערל או אינו אלא בעבד מהול כשהוא אומר [12]למען ינוח עבדך ואמתך כמוך הרי עבד מהול אמור הא מה אני מקיים וינפש בן אמתך בעבד ערל והגר זה גר תושב אתה אומר זה גר תושב או אינו אלא גר צדק כשהוא אומר וגרך אשר בשעריך הרי גר צדק אמור הא מה אני מקיים והגר זה גר תושב אמר רבי יהושע בן לוי [13]הלוקח עבד מן העובר כוכבים ולא רצה למול מגלגל עמו עד י"ב חדש לא מל חוזר ומוכרו לעובדי כוכבים אמרוה רבנן קמיה דרב פפא כמאן דלא כר' עקיבא דאי ר"ע האמר אין מקיימין אמר להו רב פפא אפילו תימא ר' עקיבא הני מילי היכא דלא פסקא למילתיה אבל היכא דפסקא למילתיה פסקא אמר רב כהנא אמריתא לשמעתא קמיה דרב וביד מנהרדעא אמר לי אי הכי כי אמר ליה ר"ע בלוקח עבד בין השמשות לישני ליה הא חדא מתרי טעמי קאמר שלח רבין משמיה דרבי אילעאי וכל רבותי אמרו לי משמו [14]איזהו עבד ערל שמותר לקיימו זה שלקחו רבו על מנת שלא למולו אמרוה רבנן קמיה דרב פפא כמאן דלא כרבי עקיבא דאי ר"ע האמר אין מקיימין אמר להו רב פפא אפילו תימא רבי עקיבא דלא אתני בהדיה אבל היכא דאתני אתני אמר רב כהנא אמריתא לשמעתא קמיה דרב וביד מנהרדעא וא"ל אי הכי כי קאמר ליה רבי עקיבא בלוקח עבד בין השמשות ולא הספיק למולו לישני ליה הא וליטעמיך לישני ליה הך אלא [15]חד מתרי ותלת טעמי קאמר יתיב רבי חנינא בר פפי ורבי אמי ור' יצחק נפחא אקילעא דרבי יצחק נפחא ויתבי וקאמרי עיר אחת היתה בארץ ישראל ולא רצו עבדיה למול וגלגלו עמהם עד שנים עשר חדש וחזרו ומכרום לעובדי כוכבים כמאן כי האי תנא דתניא הלוקח עבד מן העובר כוכבים ולא רצה למול מגלגל עמו עד שנים עשר חדש לא מל חוזר ומוכרו לעובדי כוכבים ר' שמעון בן אלעזר אומר אין משהין אותו בארץ ישראל מפני הפסד טהרות ובעיר הסמוכה לספר אין משהין אותו כל עיקר שמא ישמע דבר וילך ויאמר לחברו עובד כוכבים תניא רבי חנניא בנו של רבן גמליאל אומר מפני מה גרים בומן הזה מעונין ויסורין באין עליהן מפני שלא קיימו שבע מצות בני נח רבי יוסי אומר [16]גר שנתגייר בקטן שנולד דמי אלא מפני מה מעונין לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות כישראל אבא חנן אומר משום ר' אלעזר לפי שאין עושין מאהבה אלא מיראה אחרים אומרים מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה אמר ר' אבהו ואיתימא ר' חנינא מאי קראה [17]ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות וגומר:

מתני'

מתני'

אין מקיימין. היינו דלא פסקא למילתיה. דלא קיבל מעולם להתגייר ולא פסקא מצוותו: **אבל** היינו דפסקא למילתיה. כשעה לקיימו ונתפייס להתגייר ואחר כך חזר בו מגלגלין שמא יחזור ויתרצה לשון מורי: ליטבא אחריבא ה"מ. דאין מקיימין היכא דלא פסקא למילתיה שמקיימין פחם אבל היכא דפסקא לאחר לו הייני מגלגל עמך י"ב חדש ואם לא תמול אמכור לותך מותר דהוי גניבה כסיני בעלמא: **שמעתא**. הלי תרוגא דרב פפא דהיכא דפסקא למילתיה מסתיין: **ליטני ליה הא**. כגון דפסקא למילתיה דיכול לקיימו כל י"ב חדש: **חד מחרי עעמי**. שני ליה: **וכל רבותי אמרו לי משמיה**. דרבי אלעזר: **הפסד טהרות**. שמטמא את המרומות דעובד כוכבים גזרו עליו שיהא עמא מזב לכל דבריו[1]: **לספר**. מרק"ל בלע"ז כרך המבדיל בין ארץ ישראל לארץ העמים: **שלא** קיימו ו' מלות. בעודן עובדי כוכבים ועד השתא לא איסרעו מיניהו דפורעגות גנוזה להם לעתיד לבא אבל כשמתגיירין נפרעין מהם כדי למרק חובתן: **לקנן** שנולד. ואינו נענש על שעבר: **מירלה**. מירלת גיהנם והפורעגות האמורה[1] עליהם: **אשר באת**. שמיהרת ולא אחרת:

מתני'

אין מקיימין. דלא פסקא למילתיה: **אבל** פסקא למילתיה. דלא קיבל מעולם להתגייר ולא פסקא מצוותי

אם כן עוה"ב הוא. שאם כשר היה הכל כוכין עליו ומורידין דמעות ומספרים שבחו: אחים נספידוה דהתם קאימנא. שעמד מיתתי **המתמן נהספד שלי שיתחממו ויכמרו לחתי העומדים ויבכו: דהתם קאימנא.** נשעה הספד ואשמע אין מתחמם אלמא מינערך לרב לאזהוריה מהספדא. וכיון דרב גבכא רבה וכן העולם הכא למה ליה לאזהוריה הא אמר מהספדינו ניכר: **הא דמתממין ליה.** להספדא: **ואחים כו'.** לעולם מתומי כעי אדם כעי אדם נכמרים כל כך על זקן ומיהו לאדם חסיד כי מתממו נהספדא מתממי וכבו כולהו ולמי שאינו חסיד כל כך מתממו ליה ולא מתממו: **דמנו ליה בולהו פומבדיתאי.** מקום דמוכח להו נמילי דשמיא כ: **וכני פומבדיתאי.** דמתין הן כלתמיגין בשמיטה חולין (חולין קמ.). פומבדיתאי לייך שני פומפיתין: **ואזיל חשמעה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו** (ו) **בה.** מאחרי מטתך כשמתת משמע בשיתמרו זה הדרך שהלך בה זה לכו בה מונכות שהוא בן העוה"ב: **וזוחה דמנו.** דעתם נוחה עליהם ממה **ששומעין עליו וזיתין בו: עשה דברים.** שיתמרו לפני מטתך בהספדך: **לאחר מעתך.** היא הוא אלא שבגיל היו הספדנין לפני המטה ובינוהה לאחר המטה: **ול"ש.** שמפני שאינו יודע איזה יום יומות (ח) ובוכה משונה יום אחד לפני מיתתו נמלא כל ימיו נתשובה יהיו: **בדרך לבנים.** נשמתך טהורה ונקיה: **לוים חסר בית המלך.** נתמיה. הכל מוכן ושמא יבהילנו לבא פתאום ואנו לריכין ליכנס לעבודה מקושטין: **לוים יש עבודה בלא עורה.** עדיין יעטרכו לעבודה לעבודה של בית המלך ויש לנו שהות הרבה להתקשט: **יעמדו ויבאו.** ואף לעוה"ב לדיקים יושבים ואוכלים ושתים עומדים ורואים: **ר"מ אומר.** אין עומדין ורואין שא"כ אף הם היו נדאים מן הקדאים ולשמא שבן דרך המשרתים עומדים ואין כאן בושה: **זה לילים.** שמלובן הנגד: **אלו תפילין.** שהם שם משמן טוב דכתיב (ו) ואלו כל עמי הארץ כי שם וגו' ותנא ר"מ הגדול אומר אלו תפילין שבראש (ברכות דף ו.):

הדרן עלך שואל

מי שהחשיך. (ו). נותן כיסו לנכרי. מנעוד יום: **ואם אין עמו.** הא יש עמו לנכרי עדיף כדמפרש בגמרא: **לחצר החילונה.** של עיר שהוא מקום המשתמר לאמון ונא נפרק מן המחוד: **נוטל.** כידו מעליו כלים הניטלין בשבת ומאין ניטלין מתיר הכבלים של מוכף שהן קשורים הן והשקין נופלין: **גמ' מאי טעמא** ארו ליה לאיתוי לנכרי. והרי הוא שלוחו לישאנו נשבת: **מעמיד עלמו.** מלהניל ממונו: **דוקא כיסו.** דכיון דטרח בה שע"י טורח הוא משחבר חייס עלה ואי לא שרית ליה הא אתי לאיתויי: **ולא אחרן.** דמגילה לא אלא דלא אחיה לידיה קודם שהתחיל ולא זכה בה: **הא אדם.** ויש בתינו שחייב בתלוה ואתי לאיתלוסי: **נשוטה.** יהיה דלית ליה דעת כלל אבל אדם דעתא קלישתא אית ליה כדאמרי' ביבמות (דף קיב.):

ונשמתו עולה ושוב אינה יורדת. אף על פי כן כשהיא רולה היא יורדת כי ההיא דלעיל דרבי אחי בר יאשיה וכהיא מעשה דר' נגאה דמוקה הכתים (כ"ב דף נא. ופס) דהוה מליין מערתא כי מטא למערתא דאבראהם אבינו לאליעזר עבד אברהם דקאי אבנא אמר ליה מאי קא עביד אברהם כו' אמר ליה מאי ניעול וניתי כו' אע"פ שנשמתו היתה גנוזה מתחת כסא הכבוד. מ"ר:

הדרן עלך שואל

מי שהחשיך כו' חרש שוטה וקטן. אע"ג דאמר לעיל נפרק בל לחתי (דף קמ.). גבי קטן שבא לבנות דקטן העושה לדעת אביו אסור מיהו הכא לא מיירי כגון דעביד הקטן עקידה והמה אלא דאמרינן לקמן גבי אמור כשהיא מהלכת מניחו עליה ומשהיא עומדת נוטל הימנה. מ"ר:

כי

ונשמתו עולה ושוב אינה יורדת כו' חרש שוטה וקטן. אע"ג דאמר לעיל נפרק בל לחתי (דף קמ.). גבי קטן שבא לבנות דקטן העושה לדעת אביו אסור מיהו הכא לא מיירי כגון דעביד הקטן עקידה והמה אלא דאמרינן לקמן גבי אמור כשהיא מהלכת מניחו עליה ומשהיא עומדת נוטל הימנה. מ"ר:

הסופרים "בני גלילא אמרי עשה דברים לפני מטתך בני יהודה אמרי עשה דברים לאחר מטתך ולא פליגי "מר כי אתריה ומר כי אתריה תנן התם רבי אליעזר אומר" "אשוב יום אחד לפני מיתתך שאלו תלמידיו את ר"א וכי אדם יודע איזהו יום ימות אמר להן וכל שכן ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה ואף שלמה אמר בחכמתו "בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר א"ר יוחנן בן זכאי משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן פיקחין שבהן קישטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך אמרו כלום חסר בית המלך טיפשין שבהן הלכו למלאכתן אמרו כלום יש סעודה בלא טורח בפתאום ביקש המלך את עבדיו פיקחין שבהן נכנסו לפניו בשהן מקושטין והטיפשים נכנסו לפניו בשהן מלוכלכין שמח המלך לקראת פיקחים וכעס לקראת טיפשים אמר הללו שקישטו את עצמן לסעודה ישבו ויאכלו וישתו הללו שלא קישטו עצמן לסעודה יעמדו ויראו חתנו של ר"מ משום ר"מ אמר אף הן נראין כמשמשין אלא אלו ואלו יושבין הללו אוכלין והללו רעבין הללו שותין והללו צמאים שנאמר (ח) "כה אמר ה' הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו הנה עבדי ירונו מטוב לב ואתם תצעקו מכאב לב ד"א בכל עת יהיו בגדיך לבנים אלו ציצית ושמן על ראשך אל יחסר אלו תפילין:

הדרן עלך שואל

(ו) **מי** "שהחשיך (ו) בדרך נותן כיסו לנכרי "ואם אין עמו נכרי מניחו על החמור "הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין בשבת ושאינן ניטלין בשבת מתיר החבלים והשקין נופלין מאליהם: **גמ'** מאי טעמא שרו ליה רבנן למיתב כיסיה לנכרי קים להו לרבנן "דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אי לא שרית ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר אמר רבא "דוקא כיסו אבל מציאה לא פשיטא כיסו תנן דתימא הוא הדין אפילו מציאה והאי דקתני כיסו אורחא דמילתא קתני קמ"ל ולא אמרן אלא "דלא אתי לידיה אבל אתי לידיה כביסיה דמי איבא דאמרי בעי רבא מציאה הבאה לידו מהו ביון דאתא לידיה כביסיה דמי או דילמא ביון דלא טרח בה לאו בכיסיה דמי תיקו: אין עמו נכרי: טעמא דאין עמו נכרי הא יש עמו נכרי לנכרי יהיב ליה מאי טעמא "חמור אתה מצווה על שביתתו נכרי אי אתה מצווה על שביתתו חמור וחרש שוטה וקטן "אחמור מנה ליה לחרש שוטה וקטן לא יהיב ליה מ"ט הני אדם האי לאו אדם "חרש ושוטה לשוטה "שוטה וקטן לשוטה איבעיא להו "חרש וקטן מאי אליבא דר"א לא תיבעי לך דתניא "ר' יצחק אומר משום ר' "אליעזר תרומת חרש לא

מסורת הש"ס

(ח) ר"ה שלא וקן לקמן. (ב) (ר"ל רבותיו וכ"ה בר"ר הרמ"ם). (ג) (פסחים ב. ומ"ק). (ד) (אבות פ"ב מ"ו). (ה) (ועיל יב). (ו) (ירמיה קיב.). (ז) (פס לחתא תלמיד). (ח) (בראשית מט).

תורה אור השלם

(ו) ואזיך תשמעה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשמאילה. ישעיהו ל כא (ב) עם מגבה יראו האומרים בדרך הבאר השקר ויסתבל הקנב תמר האמינה כי הלך האדם אל בית עולמו והבבו בשוק הספדים:

קהלת יב ה

(ג) בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר: קהלת ט ח

(ד) לכן כה אמר אדני אלהים הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו הנה עבדי ישמחו ואתם תבושו: ישעיהו סה יג

(ה) הנה עבדי ירנו מטוב לב ואתם תצעקו מכאב לב ומשבר רוח תילילו:

ישעי' יד טה יד

הגהות הב"ח

(א) נס' שלא לכן כה אמר: (ב) רש"י ד"ה דעם וכו' דבני פומבדיתא: (ג) ד"ה מוכיח וכו' לכו בו מאמרי: (ד) ד"ה וכ"ש אחמי וכו' ימות שישוב בתשובה: (ה) בשבת מי שהחשיך לו בדרך: (ו) רש"י ד"ה מי שהחשיך לו נותן:

גליון הש"ס

גמרא בני גלילא אמרי עשה דברים לפני מטתך. מסכת שחחות ק"ג ה"ו:

מוסף רש"י

נותן כיסו לנכרי. ולא יטלנו פחות פחות מלכנס תחות (ערוכין יז.).

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ו מהלכות תשובה הלכה ג:

א כ מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה כב סמג לאין סה עוש"ע לוי"ח סי' רסו סעיף ח ומעיף ח ומיתן סמט סעיף ה:

ב ג מיי' פ"ל מ"ל הלכה ו סמג שם עוש"ע לוי"ח סי' רסו סעיף ב:

ג ד מיי' פכ"ל שם הלי י סמג שם עוש"ע שם

ד ה מיי' פ"ו שם הלכה כב סמג שם:

ה ו ז מיי' שם ופ"ב שם הלכה ז סמג שם עוש"ע שם סעיף ח:

ו ח מיי' פ"ב שם הלכה ו סמג שם עוש"ע שם סעיף ח:

ז ט מיי' שם הלכה ו עוש"ע שם סעיף ב:

ח י מיי' שם עוש"ע שם סעיף ד:

ט כ ל מיי' שם עוש"ע שם סעיף ה:

רבינו חננאל

איזה בן עולם הבא כל שדפת רבותיו נוחה הימנו. כך שמעתא דא סלקא.

הדרן עלך שואל אדם

פרק עשרים וארבע

מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי וכו'. ואוקיפנא למתניתין דאין מעמיד עצמו על ממונו. ותחזיר לו לחת כיסו לנכרי בשכיל שלא ישאנו הוא בעצמו. ובא רבא ודקדק ואמר דוקא כיסו אבל מציאה דלא אתאי לידיה לא תחזיר לו לחתו לנכרי. ובמציאה דאתאי לידיה לישאנו בתרא עלוהה בחיקו, וכל חיקו דאיסורא לוקמינא, והילכתא כרבא דאוקמא (לדידה) [למתני'] בכיסו ממש. אין עמו נכרי מניחו על חמור. ד"יקנן מינה בעת שמצויין ביחד נכרי וחמור לנכרי יהיב ליה מפני שאינו מצווה על שביתתו של נכרי. וכן לא תחזרו לו לחת כיסו על החמור שהוא מצווה על שביתתו אלא אם אין שם נכרי אלא חמור. וישראל חרש או שוטה או קטן אינו נותן כיסו לאחד מהן אלא נותן כיסו על החמור. ולעולם לנכרי שבתו נותן. כגון חרש ושוטה לשוטה נותן. שוטה וקטן לשוטה נותן. והשוטה גרוע ככני אדם שאין הפרש בין אדם לבהמה אלא הדעת והחבונה וזה כיון שאין לו דעת כבהמה חשיב. בזמן שאין עמו נכרי אלא חמור אלא חרש וקטן לאיזה מהן יתן כיסו.

ור"א אומר אף במקום שאסרו לייחד מותר למכור מאי טעמא עובר כוכבים חם על בהמתו שלא תעקר ואף [6]רב הדר ביה דאמר רב חחליפא א"ר שילא בר אבימי משמיה דרב [7]עובד כוכבים חם על בהמתו שלא תעקר; ובכל מקום אין מוכרין בהמה גסה כו': מ"ט נהי דלרביעה לא חיישינן מעביד ביה מלאכה חיישינן ונעביד ביון דובנה קנייה [8]גזירה משום שאלה ומשום שכירות שאלה קנייה ואגרא קנייה אלא אמר רמי בריה דר' ייבא גזירה משום נסיוני דזמנין דובנה לה ניהליה סמוך לשקיע' החמה דמעלי שבתא וא"ל תא נסייה ניהליה ושמעה ליה לקליה ואולא מחמתיה וניחא ליה דתיזל והוה ליה מחמר אחר בהמתו בשבת [9]והמחמר אחר בהמתו בשבת חייב חטאת מתקיף לה רב ששא בריה דרב אידי ושכירות מי קניא והתנן [10]אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שמכנים לתוכו עבודת כוכבים ואי ס"ד שכירות קניא האי כי קא מעייל לביתי' קא מעייל שאני עבודת כוכבים דחמירא דכתיב [11]ולא תביא תועבה אל ביתך מתקיף לה רב יצחק ברי' דרב משרשיא ושכירות מי קניא והא תנן [12]בישראל ששכר פרה מכהן יאכילנה כרשיני תרומה וכהן ששכר פרה מישראל אע"פ שמזונותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה ואי ס"ד שכירות קניא אמאי לא יאכילנה פרה דידיה היא אלא ש"מ שכירות לא קניא ושתא דאמרת שכירו' לא קניא גזירה משום שכירות וגזירה משום שאלה וגזירה משום נסיוני רב אדא ישרא לזבוני חמרא אידא דספסירא אי משום נסיוני הא לא ידעה לקליה דאולא מחמתיה ואי משום שאלה ושכירות כיון דלא דידיה היא לא מושיל ולא מוגר ועוד משום דלא ניגלי ביה מומא רב הונא זבין ההיא פרה לעובד כוכבים אמר ליה רב חסדא מ"ט עבר מר הכי אמר ליה אימור לשחיטה ובנה ומנא

ומנא

דפרה החולדת בשביעית ובמ"ק דפסחים (דף יד.) שמי פרות היו מורקות בהר המשחה וכן (צ"מ פ.) השוכר פרה למרום בהר (א) הפומלא פרה מי הפוורים היו נוגחים כדאמרי' (נ"ק מו.) שור שנגח ואע"ג דאמרי' פוורים רוכא לרדיא וכני כפ' המוכר פירות (נ"ג נב:) מ"מ מינם לאוים ומלאכה כמו פרות לכך נראה לר"ת דבין פרות בין פוורים אמר דלשחיטה זבינהו ומתני' דקתני בהמה גסה היינו בהמה טמאה כפ"ה ועגלים נקבו דוקא דלמלאכה קבעי להו דאילו לשחיטה לא היה טורח לקנותם לגבלם וסייחים נמי לרבותא נקבו דאע"ג דהשתא לא חזי למלאכה אמור למכרם וקשה על פירוש ר"ח דלקמן (דף טו.) כי בעי שור של פטם מהו משמע הא שאר פוורים אסירי ואורי"ש דלעולם שאר פוורים מותרים אבל התלמוד משופש כי אולי ים להאמיר בשור פטם משום דכי משהי ליה עביד מלאכה על אד מרין ומ"כ דאולי הוא למלאכה יותר מפוורים אחרים ור"ת פירש שור פטם לאו מפוטם עדיין הוא אלא עומד להתפטם ולכך הוא שוחל כי שמא ים לאסור בו יותר משאר פוורים דאדמשהי ליה לפטמו מיתליך

ומנא

ועביד ביה מלאכה וא"ת נהי דלשחיטה ובנה מ"מ ניחוש שמא ירגיענה קודם שיחמטנה כי הוה עובדא דאין מעמידין (לקמן דף כג.) בעובד כוכבים שלקח אווזא מן השוק רבעה תוקה ואכלה וי"ל דמילתא דלא שכיח היא ולא גזור ביה רבנן והשתא חזינן דלכ"ע בין לרש"ס בין לר"ת אסור למכור לעובדי כוכבים עגלים וסייחין וכל בהמה בהמה היו סומכין למכור עגלים וסייחין לעובדי כוכבים וגם מסוסים נמי יש לתמוה דבשלמא אותן שאין מיוחדים אלא לרביעה ניחא דהא פסיק ר' יוחנן (לקמן טו.) כגן בתירא המתיר בסוס לפי שעושה בו מלאכה שאין בה איסור דאורייתא ומטעם האוסף אין לאסור דהאוסף בטל לגבי הלדס הרובה עליו אבל מאוסה סוסים שהם מיוחדים למשוך בקרון וגם לפעמים שהעובד כוכבים מפרש שקונהו כשביל מלאכת חריסה ומשיכת קרון קשיא וי"ל דלפי מסקנת התלמוד דשרי למזבן אידא דספסירא ומפרש דעמא דמסוס אלנו אינן מכירות בקולנו וליכא לאיסור לגסויו גם אין רגילות להשאילם ולהשכירם מיהו מאוסה מרגילים לשכור לעובדי כוכבים קשיא וי"ל דודאי הא דאסור למכור בהמה טמאה היינו דוקא בימיהם שהיו הרבה יהודים ניחא ואם היה לו לאדם בהמה שאינו צריך לה היה מוכרה לחבירו ולא היה מפסידה אבל עכה מה יעשה שלא ימצא למכור יפסידנה ולכך נהגו הגאונים שבגולה היתר בדבר והא"ג אינה דפרק אפי' מיני ושערי נמי לא נזדבן ומשני ר"א ה"ג אי) אבל כיון דא"ר אפי' חיי אלא בשקונה הסוס לצורך עצמו ומגלך עליו למכרו דאם לא יתכרנו יפסיד אבל לוקח סוסים למכרם כדי להרויח אסור דלא יקחם ולא יפסיד בהם:

ור"א אומר אף במקום שאסרו לייחד דאין מעמידין הטיבו למכור דיחוד בכל מקום אסור מטום מכשול דרביעה ולא מנהגא תליא מילתא אבל במכירה ליכא למיחש לרביעה דעובד כוכבים חם על בהמתו מלרביעה מאחר שקנאה כדי שלא תעקר שעשית עקורה ברביע' הלכך במנהגא תליא מילתא דאחמור עלייהו דלא מוכני אחמור והיכא דלא אחמור שרי ולגבי העמדת בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים שהבהמה של ישראל היא אין העובד כוכבים חם עליה מלרביעה וקא עבר אלפסי עור לא תתן מכשול[13] ואהכי אסור: **ואף רב הדר ביה.** וקשבר כר"ת: **נהי דלרביעה לא חיישינן.** לעובד כוכבים חם על בהמתו שלא תעקר: **ביון דובנה קנייה.** ואינה של ישראל, ומשום לפני עור לא תתן מכשול לא קשבר דבני נח לא נצטוו על הרביעה[14] אבל על הסנת לא נצטוו בני נח ומה שאסור לישראל לומר לעובד כוכבים עשה לי כך וכו' משום ממונו חפצן ודבר דבר (ישעיה מח) דבור אסור[15]; **גזרה משום שאלה.** לי שריון לזבוני בהמה גסה ולא מייתינן למלי דעבדה מלאכה בשבת אתי הוא לאתוסולי בהמתו לעובד כוכבים ועביד בה מלאכה בשבת וקא עבר בלאו דבחיב (ויקרא ה) לא תעשה כל מלאכה וגו' וכל בהמתך דהשתא בהמה ישראל היא ומלווה הוא על שביתתה: **שאלה קניי'.** לימי שאלת' דכיון דחייב באונסין הרי היא שלו: **נסיוני.** מנסה לה לי אולא שפיר כהיא עטויה; **ואולא מחמתיי.** מחמת קולו שהיא מכרת והולכת; מחמר לא שיך למימר אלא בבהמה הטעונה משאוי ופעמים שנותן עליה משא לנסותה אם הולכת יפה וה"ל מחמר בשבת ואיכא למ"ד בפרק במה בשבת שבת (דף קנד.) דחייב חטאת והתם פליגתא; **אף במקום.** הכי קתני במתני' אין משכירין להן בתים בא"י אבל בחו"ל משכירין ואף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו שיזור בו העובד כוכבים אלא לבית העליה לבית התולרות מפני שמכנים לתוכה עבודת כוכבים; **ואי שכירות קניא.** מאי איכפת ליה לישראל אם ייל לה עובד כוכבים עבודת כוכבים בדידיה קא מעייל: **יאכילנה כרשיני תרומה.** מע"פ שמזונותיה עליו אינו גזלן אם האכילה תרומת כהן לפי שהתרומה ממון שאין לה תובעים היא שהרי נותנה לכל כהן שירצה ואם רצה היה יכול ליתנה לכהן זה שהשכיר לו פרתו ואותו כהן משתמש ניחא ליה ומתיל אם האכילה הכהנ כרשיני תרומה דמה לו להקפיד והלא אינה מיוחדת לו לפיכך מתוך[16] שיודע שנותן לבהמתו מאותן כרשיניו הרבה בעין יפה יותר משאילו היה שלו ניחא ליה ואינו גוזל לי ממי שנפלו לו מבית אבי אמו בכהן: **לא יאכילנה כרשיני תרומה.** לפי שאינה שלו ואינו יכול להאכילה תרומה אלא לבהמתו קנויה כספו: **אינה דספסירא.** ע"י ברסור ישראל והמוכר ממי ישראל: **ועוד הא מגלי מומא.** כיון דהוא למכרה לקחה אינו רוצה שיודע בה מום שבה הלכך לא מוגר: **אימור לשחיטה זבנה.** ותלינן לקולא ומתניתין בבהמה טמאה אפילו בפטמה א"ג בטהורה וכמפרש ליה עובד כוכבים דלקיומיה בפטמה א"ג לאסור בו יותר משאר שוורים דאדמשהי ליה לפטמו מיתליך

ומנא

ועביד ביה מלאכה וא"ת נהי דלשחיטה ובנה מ"מ ניחוש שמא ירגיענה קודם שיחמטנה כי הוה עובדא דאין מעמידין (לקמן דף כג.) בעובד כוכבים שלקח אווזא מן השוק רבעה תוקה ואכלה וי"ל דמילתא דלא שכיח היא ולא גזור ביה רבנן והשתא חזינן דלכ"ע בין לרש"ס בין לר"ת אסור למכור לעובדי כוכבים עגלים וסייחין וכל בהמה בהמה היו סומכין למכור עגלים וסייחין לעובדי כוכבים וגם מסוסים נמי יש לתמוה דבשלמא אותן שאין מיוחדים אלא לרביעה ניחא דהא פסיק ר' יוחנן (לקמן טו.) כגן בתירא המתיר בסוס לפי שעושה בו מלאכה שאין בה איסור דאורייתא ומטעם האוסף אין לאסור דהאוסף בטל לגבי הלדס הרובה עליו אבל מאוסה סוסים שהם מיוחדים למשוך בקרון וגם לפעמים שהעובד כוכבים מפרש שקונהו כשביל מלאכת חריסה ומשיכת קרון קשיא וי"ל דלפי מסקנת התלמוד דשרי למזבן אידא דספסירא ומפרש דעמא דמסוס אלנו אינן מכירות בקולנו וליכא לאיסור לגסויו גם אין רגילות להשאילם ולהשכירם מיהו מאוסה מרגילים לשכור לעובדי כוכבים קשיא וי"ל דודאי הא דאסור למכור בהמה טמאה היינו דוקא בימיהם שהיו הרבה יהודים ניחא ואם היה לו לאדם בהמה שאינו צריך לה היה מוכרה לחבירו ולא היה מפסידה אבל עכה מה יעשה שלא ימצא למכור יפסידנה ולכך נהגו הגאונים שבגולה היתר בדבר והא"ג אינה דפרק אפי' מיני ושערי נמי לא נזדבן ומשני ר"א ה"ג אי) אבל כיון דא"ר אפי' חיי אלא בשקונה הסוס לצורך עצמו ומגלך עליו למכרו דאם לא יתכרנו יפסיד אבל לוקח סוסים למכרם כדי להרויח אסור דלא יקחם ולא יפסיד בהם:

ושמעה לקליה ואולא מחמתיה. וא"ת ל"ל טעמא דממחר מיפוק ליה משום שביתת בהמתו לחוד ואור"י דמשום שביתת בהמתו לחוד לא הוי אסרינן מכירה דלית ביה איסור כי אם לפי שעה משום נסיוני ולזקא שאלה לו שכירות אסרינן משום שביתת בהמתו משום דעושה כל השנה אבל משום נסיוני דאין בו איסור אלא לפי שעה לא אסרי' לו אלו טעמא דממחר

" דחמיר טפי: **ישראל** ששכר פרה מכהן יאכילנה כרשיני תרומה. נראה לר"י דמיירי באין מזונותיה על ישראל אלא על כהן מדלא קתני אע"פ שמזונותיה עליו דלקתני בסיפא ועוד דאם היו על ישראל אדדייק מסיפא דשכירות לא קניא ליזוק מריחא ונימא נמי איכול להאכילה כרשיני תרומה כיון שמזונותיה על הכהן ואין כאן חשש: **והשתא** דאמרת שכירות לא קניא. הכא מקקינן דשכירות לא קניא וקשה דבפרק הזהב (ב"מ דף ע:) ופס ד"ה והא'ן) מסיק דשכירות יש לה אולאה מדכתיב וכי חמרו ממכר לעמיתך ולא כתיב וכי ממכרו ממכר לעולם אלא ממכר קרינן ליה וי"ל דמאי דממכר קרינא ליה לפי שעה היינו דוקא לגבי אולאה דכתיב אמרינן מיותר מיהו בשאר מקומות אמרינן דשכירות הוא ולא קניא:

שרא ליה למיזבן אידא דספסירא. מימה אמאי לא אסרינן משום דכשילאוה בנים העובד כוכבים יסברו שהבעלים עצמן מכרוה לו ואתי למיסרי בבעלים מידי דהוה אשכורה לרבנן דדפריס' במתני' וי"ל דספסירא קלא אית ליה והר"ר שמעי' פירש דהוה גזרה לגזרה ספסיר' אטו בעל הבית ובעה"ב נופיה אינו אסור אלא גזרה משום שאלה שכירות ונסיוני: **אימור** לשחיטה זבנה. פ"ה ומתני' דקתני אין מוכרין מיירי לו בבהמה טמאה ואפי' בסמוכה לו אפי' בטהורה ובמפרש ליה עובד כוכבים לקיומיה קא בעי ליה ובשב"ם פירש בשם רש"י דהכא דוקא פרה שאין רגילין לעשות בה מלאכה אבל שוורים שרגילין למלאכה אין מוכרין ועגלים וסייחין אי' דהשתא לאו בני מלאכה נינהו מ"מ לכשיגדלו יהיו בני מלאכה וקשיא לר"ת על פירוש זה דאדרבה בכל התלמוד משמע דפרות יותר הן בגזרת אריסה דאמרי' בסמוך דפרה החולדת בשביעית ובמ"ק דפסחים (דף יד.) שמי פרות היו מורקות בהר המשחה וכן (צ"מ פ.) השוכר פרה למרום בהר (א) הפומלא פרה מי הפוורים היו נוגחים כדאמרי' (נ"ק מו.) שור שנגח ואע"ג דאמרי' פוורים רוכא לרדיא וכני כפ' המוכר פירות (נ"ג נב:) מ"מ מינם לאוים ומלאכה כמו פרות לכך נראה לר"ת דבין פרות בין פוורים אמר דלשחיטה זבינהו ומתני' דקתני בהמה גסה היינו בהמה טמאה כפ"ה ועגלים נקבו דוקא דלמלאכה קבעי להו דאילו לשחיטה לא היה טורח לקנותם לגבלם וסייחים נמי לרבותא נקבו דאע"ג דהשתא לא חזי למלאכה אמור למכרם וקשה על פירוש ר"ח דלקמן (דף טו.) כי בעי שור של פטם מהו משמע הא שאר שוורים אסירי ואורי"ש דלעולם שאר שוורים מותרים אבל התלמוד משופש כי אולי ים להאמיר בשור פטם משום דכי משהי ליה עביד מלאכה על אד מרין וא"כ לאולי הוא למלאכה יותר משוורים אחרים ור"ת פירש שור פטם לאו מפוטם עדיין הוא אלא עומד להתפטם ולכך הוא שוחל כי שמא ים לאסור בו יותר משאר שוורים דאדמשהי ליה לפטמו מיתליך

[13] כ"ה ני' הר"ש והגה"מ ור"ל ע"ש.

[14] כגילוגלוי נמקומות פ"ב הגי' לקמיה כרש"ל וכן ג"ל נס כאן.

[15] ע' תוס' לקמן כב: ד"ה ודמיעכון, [16] (לקמן כב:), [17] (מכות קנ:) מפי' רש"י דהכא נראה דל"ג ליה. רש"ל, [18] (לקמן כא. ופסחים ג.), [19] תרומות פ"ח מ"ט (ומשנה שם), [20] (ויקרא יט), [21] (סנהדרין נח.), [22] (מכות קנ.), [23] מחיל ע"ל רש"ל.

חורה אור השלם

[1] וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְתַעֵב תְּתַעֲבֶנּוּ כִּי חֵרֶם הוּא. דברים ז כו

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ושמעה וכו' והאיר מפי. עיין הקונם הריב"ש מי' כד:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אימור וכו' (אחרון בהר בפרק הקומץ):

הגהות מהר"ב רגשבורג

א) תוס' ד"ה אימור לשחיטה וכו' וכפני מי לאפסר ר"ש אבל. מלא אבל נמחק:

מוסף רש"י

שלא תעקר. נעקרת עקרה. הלכך לא רגע לה, אבל מאיזן לא תיים כבעומדת בפונדקי (ביפוס בבמקור). **והמחמר אחר בהמתו.** מנהיג חמור טעונה קרוי מחמר ושבת אמרו. **לא לבית דירה.** אמיני אלא לבית דירה בהמתת אנשים ולא שיזור בו העובד כוכבים:

עין משפט נר מצוה

מה א מיי' פ"ב מהל' שבת הלי' ג:

מו ב מיי' פ"ט מה"מ הלי' ד' ותוספות פל"ז (ע"ז ד' ע' ב) אלא:

מז ג מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה ג ממנ (לאון מה עה"ש ר"ל ע' קלא שעיף ד:

רבינו חננאל

ומרבי' כיון דזבנה לא רבעה דאמרי' משפיה דרב עובד כוכבים חם על בהמתו [שלא] תיעקר ואינו רובעה: **פים** (ובכ"מ אין מוכרין להם בהמה נפה. מאי טעמא נהי דלרביעה לא חיישי' עביר בה מלאכה בשבת והתורה אמרה למען ינוח שורך וגו' ואמרינן מבדי לא אוהר דחמנא הנהה אלא בבהמתו של ישראל אבל עובד כוכבים כיון דזבנה קנייה בהמת עובד כוכבים היא ליעביד בה מאי רבני ודחי' גזרי' מכירה אטו שכירות ואטו שאלה דבהמת ישראל היא. ומקשי' שכירות ושאלה נמי כל ימי שכירותה וכל ימי שאילתה בבעה היא וקנאה עובד כוכבים אלא גזרה משום נסיוני פי' מכרה לו על מנת שיזנה אותה האם לא חישר בעיניו יחזירנה לו חיישי' דלמא אתי בבעלי שבתא סמוך לשקיעת החמה ר"ל עובד כוכבים לישראל הא נסיה ושמעה לקליה ואולה מחמתיה ומנא כמחמר בשבת ואסור. ומקשי' ושכירות מי קניא והתון אף במקום שאסרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שמכנים עבודת כוכבים ס"ד שכירות קנייה עובד כוכבים כי קא מעייל בביתיה קא מעייל. ותנ תנן כהן ששכר פרה מישראל אע"פ שחייב כמזונותיה לא יאכילנה כרשיני תרומה ואי ס"ד קנייה אמאי לא יאכילנה כרשיני תרומה פרה דידיה היא ונדחה הא סברא דשכירות קנייה ואמרינן השתא דאמרת שכירות לא קנייה גזירה מכירה אטו שאלה אטו שכירות אטו נסיוני: רב אחאי שרא לזבוני חמרא אגב ספסירא. אמר מאי איכא למיחש אי משום נסיוני הא לא ידעה ליה לקליה דאולא מחמתיה אי משום שאלה ושכירי' ספסירא כיון דלטי לו שעתיה הוא מוכרן לא מושיל ולא מוגר ועוד משום דלא נגלו מומי דבהמה: ירושל' עבר ומכר קונסין אותו כשם שקונסין להלכה כך קונסין למחר. חד בר נש זכן גמלא. אתא עובדא קמי רישי לקיש וקנסיה לו ברי מלא בכין דיחזיר גמלא. אמר ר' בון לפרסור קנס והתון צווחין לבריה ברא דמרדכי לאמרא: רב הונא זבן פרה לעובד כוכבים אל רב חסדא מאי [שעמא] עבר מר הכי אמר ליה אימור לשחיטה קנאה

[1] ע' תוס' לקמן כב: ד"ה ודמיעכון, [2] (לקמן כב:), [3] (מכות קנ:) מפי' רש"י דהכא נראה דל"ג ליה. רש"ל, [4] (לקמן כא. ופסחים ג.), [5] תרומות פ"ח מ"ט (ומשנה שם), [6] (ויקרא יט), [7] (סנהדרין נח.), [8] (מכות קנ.), [9] מחיל ע"ל רש"ל.

שמרים סס: (ב) כתוב ל' וכתוב לכתוב. ולריש מסכת חגיגה ולריש מסכת מגילה ולריש מסכת מכות ולריש מסכת מנחות ולריש מסכת בכורות ולריש מסכת נדרים ולריש מסכת נזיר ולריש מסכת מעילה ולריש מסכת תמיד ולריש מסכת מדות ולריש מסכת קנים ולריש מסכת כריתות ולריש מסכת אהלות ולריש מסכת נגעים ולריש מסכת פרה ולריש מסכת טהרות ולריש מסכת מקואות ולריש מסכת נדה ולריש מסכת כלים ולריש מסכת אבות ולריש מסכת עדיות ולריש מסכת מעשרות ולריש מסכת שבת ולריש מסכת עירובין ולריש מסכת פסחים ולריש מסכת יומא ולריש מסכת סוכה ולריש מסכת שקלים ולריש מסכת תענית ולריש מסכת מגילה ולריש מסכת חגיגה ולריש מסכת יבמות ולריש מסכת כתובות ולריש מסכת נדרים ולריש מסכת נזיר ולריש מסכת סוטה ולריש מסכת גיטין ולריש מסכת קידושין ולריש מסכת בבא קמא ולריש מסכת בבא מציעא ולריש מסכת בבא בתרא ולריש מסכת שבועות ולריש מסכת עבודה זרה ולריש מסכת הוריות ולריש מסכת זבחים ולריש מסכת מנחות ולריש מסכת חולין ולריש מסכת בכורות ולריש מסכת ערכין ולריש מסכת תמורה ולריש מסכת כריתות ולריש מסכת מעילה ולריש מסכת קינים ולריש מסכת תמיד ולריש מסכת מדות ולריש מסכת נדה ולריש מסכת מקואות ולריש מסכת כלים ולריש מסכת אהלות ולריש מסכת נגעים ולריש מסכת פרה ולריש מסכת טהרות

לב התפלל וכבדיל. בתפלה (°) במ"ש פי' רש"י: כג ומוחר ליכנס. ולי"ד לכנסתיים ב' ימים יה"כ מחמירים לתכול בלילה מה שנשמ' מאר ביום דהתם לפ דמתם שמסתפקין שמא היום יה"כ ח"כ המלאכה הותרת בעצים בתיקור דאסור לכל ישראל לעשות מלאכה חכל הכח הוא יודע שכבר פנר שבת רק שהוא לא מוחר לומר לחברו דישראל עשות מלאכה חכל הכח הוא יודע שכבר פנר שבת רק שהוא לא

כבדיל ולי"ד למי שלא הניח פ"ת לדריך להקמקם קמחו לחתיכים מכל חתיכים לקוריי לחלות קמחו דש"ם דקמחו מחבר דקסטוהו (ר"מ) וכ"כ בחשובה וכ"ם הכ"ת דלא כלכוס דאסר אח"כ כיון דהיתה דמחו הנשבת לא ידמחי מה מועיל ברכת המזון בלתבהה (°) חם סשוע דלם אחר המבדיל וכו' הכל שרי כמ"ם סס' ל"ש לך ל"ש אם יכול אח"כ לו' דלה בכ"ה ד"ל דוקא כשהחסלל חסילת חול לא יאחר דלה אכל כשלחסל המבדיל לאוד ראלי לומר דלה

ומש"ם פי' פר"ח ומ"ם קכ"ח:

רסך א לאסור לכשתמש. אסי' תשמיש (°) שלין לריך פיון") שמא יסה ומסרי פר"ח: ב מוחר להשתמל אמי' בכרי

פוחרי' בחוך אחר דכיון ומ"כ הוא שם בהיתר אליו הוא יסה נסמכתקונות ים (סס): נ בלא מר בגוף המשך ר' דביבר. ול"ל דלם ים (°) נר מ': כסר ומוחר אלו מר בסול מוחר להשתמש דלא יהא אלא כר אחר בלמוד ומ"ם סי' רע"ו ואע"ג שהכ"מ מחמיר בזה לעשמיה אול שכתב בסי' חרם: דאין סיחר כשמש אלא ע"ש ברוח ממיכה ע"ש אבל לדיון פסיקא דברי מסכים עמו כו' ובל זמן שלא ניכך כ"ם הרי קדושת שבת עליו: ולא"ד פיקר

כדמת מהרמ"ל ומהרמ"ל לא עיין בל הלורך בזה דאיהו חומב דהיתר בל הרסב"ל בל הרסב"ל דלעיל שלמו מלאכת מחיבו ומ"ב הוא שם בהרמ"ל בחשבת בחלוסים ממוכ"ל: ח"ל שלאמ"ם מקיבל עליו בהשבת בחלוסים ממוכ"ל מלאכת מחיבו לא אסר עליו בכ"ל כרי שהלה בהיתר מחמה שלא קיבל עליו מלאכת מחיבו וזה לינו ל"ל כי אינה לחמיר